

середовища, активно використовувати іноземну мову в комунікативно-діалогічних ситуаціях професійної спрямованості. Формування готовності до іншомовного спілкування неможливе без відновлення методики та технології навчання іноземних мов, пошуку й засвоєння нових методів навчання, розробки принципово нових навчальних матеріалів, що, у свою чергу, дасть змогу майбутньому фахівцю вільно спілкуватися іноземною мовою.

Література

1. Енциклопедія освіти / [голов. ред. В.Г. Кремень]; Акад. пед. наук України. – К.: Юрінком ІНТЕР, 2008. – 1040 с.
2. Журавльова Т.Г. Оптимізація навчання іноземної мови студентів немовних спеціальностей (мотиваційний аспект) / Т.Г. Журавльова, О.І. Сілінська // Вісник ХНУ. – 2009. – № 14. – С. 87–95.
3. Крюкова О.П. Компьютерные технологии изучения иностранных языков / О.П. Крюкова, Ю.И. Лобанов // Новые информационные технологии в образовании. – М.: НИИВО, 1993. – Вып. 5. – 58 с.
4. Тарнопольский О.Б. Методика обучения английскому языку на первом курсе технического вуза / О.Б. Тарнопольский. – К.: Вища школа, 1989. – 160 с.
5. Формирование инженерно-педагогических кадров: воспитание творчеством: сб. науч. тр. – Свердловск: СИПИ, 1989. – 146 с.
6. Douglas H. Brown. Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy: San Francisco State University, Longman, 2001. – P. 33–45.

ТАСКІНА Н.

СОЦІОКУЛЬТУРНА РЕЛЬНІСТЬ У СПАДЩИНІ ПИТИРИМА СОРОКІНА

Проблема суспільства, яке відображає реалії життя людини, завжди була й досі залишається актуальною. Існує багато думок стосовно суспільства, але слід виділити ті, в яких ідеться про суспільство як про середовище життя людини, що вона сама створює та під впливом якого вона змінюється.

У процесі взаємодії людей виникає певна реальність, назву якої вчені трактують по-різному. Це, наприклад, “ноосфера” у В. Вернадського, “семіосфера” в Ю. Лотмана, “поле предметних значень” у О. Леонтьєва, “ієрархія артефактів” у М. Коула, “поле сенсів” у М. Бахтіна або “надорганіка” в П. Сорокіна. Ця реальність є невід’ємною частиною навколишнього світу людини, тобто соціокультурною реальністю.

Аналіз філософської, педагогічної, психологічної літератури свідчить про інтерес до проблеми соціокультурної реальності. Цей феномен досліджували І. Джерелієвська, Л. Михайлова, І. Семенко. Та недостатньо уваги було приділено саме соціокультурній реальності у спадщині П. Сорокіна.

Мета статті – розкрити проблему соціокультурної реальності в спадщині П. Сорокіна, охарактеризувати основні складові соціокультурної реальності.

П. Сорокін зазначає, що суттю будь-якого соціокультурного феномену є “значуща взаємодія двох чи більше індивідів” [1, с. 191]. Під “взаємодією” слід розуміти будь-яку подію або дію, за допомогою якої одна людина впливає на іншу, на її поведінку та свідомість. Далі вчений наголошує: “За відсутності такого впливу (одностороннього або взаємного) неможливе будь-яке соціокультурне явище. Мільйон повністю ізольованих людей не являє собою соціального явища або суспільства, бо вони не впливають один на одного” [1, с. 192]. Отже, соціальна взаємодія передбачає обов’язковий одно- або двосторонній вплив.

На думку П. Сорокіна, такий феномен впливу виникає лише тому, що дія чи подія містить у собі “значущий компонент”, значення, яке виходить за межі

цієї дії чи події. “Значуща взаємодія – це будь-яка взаємодія, у якій вплив однієї частини на іншу має значення або цінність, яка підноситься над суто фізичними чи біологічними властивостями відповідних дій” [1, с. 192].

Отже, матеріальне явище буде вважатися соціокультурним лише тоді, коли воно передбачає переживання людини: “Храм стає храмом не тому, що цегла та колоди об’єднані в ньому так, а не інакше; статуя Венери Мілоської суть явища соціокультурної категорії не тому, що мармур набув певної форми; картина Рафаеля стає художньою цінністю не завдяки поєднанню полотна та фарби – всі вони суть “соціокультурні цінності” лише завдяки тому, що об’єктивують собою суб’єктивну психіку, певні почуття, думки, переживання, настрої тощо” [1, с. 42].

Соціокультурну реальність можна віднести до взаємодії людей та результатів цієї взаємодії. Проте слід зауважити, що наукові знання, естетичні смаки не успадковуються біологічно, людина їх отримує від інших людей у процесі спілкування. Саме спілкування є головною ознакою суспільства. На це звертає увагу П. Сорокін: “Суспільство означає не тільки сукупність декількох одиниць... але і передбачає, що ці одиниці не ізольовані одна від одної, а перебувають між собою у взаємодії, тобто впливають одна на одну, стикаються між собою й мають певний зв’язок. Іншими словами, поняття суспільства передбачає не лише наявність декількох одиниць, а й вимагає, щоб ці одиниці взаємодіяли між собою” [1, с. 28].

Однак не можна оцінювати соціокультурну реальність, спираючись лише на характеристики окремих індивідів, бо, взаємодіючи, вони змінюються як психологічно, так і біологічно. Тому потрібно розглядати особистості відносно тієї соціокультурної взаємодії, в якій вони знаходяться.

П. Сорокін виділяє в “структурі соціокультурної взаємодії” три складових: “особистість як суб’єкт взаємодії; суспільство як сукупність індивідів, що взаємодіють, з його соціокультурними відносинами й процесами та культуру як сукупність значень, цінностей і норм, якими володіють особи, що взаємодіють, сукупність носіїв, які об’єктивують, соціалізують і розкривають ці значення. Жоден із членів цієї тріади не може існувати без двох інших” [2, с. 8].

Зміна однієї зі складових цієї тріади приводить до змін двох інших її елементів, тому вивчати їх потрібно не окремо, а у взаємодії. Розглянемо кожен компонент взаємодії окремо.

Суб’єктом взаємодії може бути як окрема особистість, так і група людей. Але, як зауважує вчений, це лише люди, які мислять, діють та реагують, тобто люди, здатні аналізувати та приймати рішення. Взаємодія може бути як між окремими особистостями, між групами, так і між спільнотами. Міжособистісне спілкування належить до макрорівня, два інших – до макрорівня [3, с. 165–166].

Другим значущим компонентом тріади є значення, цінності та норми. П. Сорокін вважає, що будь-яке значення є цінністю, а будь-яка цінність передбачає норму і, навпаки, будь-яка норма обов’язково є значенням, позитивною або негативною цінністю [1, с. 200]. Оскільки вони взаємопов’язані, вчений вживає їх майже синонімами.

Саме значення, цінності та норми регулюють поведінку людей. Наприклад, молода людина займається спортивною боротьбою, а як вона використовує свої бойові навички (на благо або зло стосовно до інших людей), залежить лише від її системи цінностей і норм, якими вона керується.

Але цінності та норми не є матеріальними категоріями, їх не можна безпосередньо передати від однієї особистості до іншої. Тому для такої передачі викорис-

товуються так звані “матеріальні носії”, “матеріальні артефакти” чи “провідники взаємодії”, які П. Сорокін вважає третім компонентом соціокультурної діяльності. Їх можна поділити на два види: речі й “знаряддя”, за допомогою яких люди впливають на реальний світ, що їх оточує. Вони здійснюють адаптивну діяльність, пристосовуються до середовища шляхом його речовинно-енергетичної переробки, цілеспрямованого перетворення, тобто ті, “які екстерналізують, матеріалізують, об’єктивізують та соціалізують нематеріальні значення” [4, с. 183].

Так, символи, знаки (книги, картини, ікони тощо) безпосередньо не впливають на зміну реальності, але змінюють наші уявлення про світ. Вони впливають на нашу свідомість, прагнення, цілі, а через них, опосередковано, впливають на відмінну від свідомості реальність. Функція символів – втілювати собою особливим чином закодовану інформацію, слугувати засобом її зберігання, накопичення, передачі, що дає змогу людям узгоджувати цілі своєї колективної діяльності.

Необхідність символів пов’язана з тим, що будь-які ідеї, образи, відчуття покликані впливати на поведінку людей, можуть зробити це, і лише в такому випадку набудуть деякої “тілесної оболонки”, стаючи матеріальними провідниками, “перевізниками сенсу”. Якщо речі слугують прямим знаряддям адаптації, то символи забезпечують цілеспрямованість людської діяльності.

Отже, матеріальні артефакти також впливають на особистість. Вона скрізь оточена цими “матеріальними носіями”, тому вона вбирає, часто несвідомо та всупереч своїй волі, значення та цінності. Можна зробити висновок, що створене людиною матеріальне культурне середовище також може впливати на особистість.

До матеріальних артефактів ми відносимо також одяг. Слід звернути увагу на ставлення людей до одягу. Упродовж історії людство приділяло йому особливу увагу, вважаючи, що воно само по собі може мати якийсь вплив. П. Сорокін зазначає: “Сутана не робить ченця ченцем, але повага, яку виявляють до неї, багато значить для її володаря і впливає на його свідомість та поведінку” [1, с. 215].

Особливо вплив матеріальних носіїв збільшується тоді, коли вони зазнають фетишизації. Коли за носієм закріплюється певне значення досить довго, він ідентифікується із цим значенням у свідомості суб’єктів взаємодії до такої міри, що може стати самостійною цінністю. П. Сорокін наводить приклад про національний прапор, який є просто палкою з прикріпленим шматком тканини і який у результаті постійного використання стає національним символом, символом незалежності, влади, честі та слави нації: “Він перестає розглядатися виключно як шматок тканини, прироблений до палки, і перетворюється на ідола. Почуття та ставлення, які викликають значення та цінності, що він об’єктивує та розкриває, все частіше пов’язується з ним самим; захоплення, повага або ненависть, які викликають цінності, що він репрезентує, зрештою, спрямовуються і на сам прапор. Люди втрачають з виду його реальну роль – неживий засіб передачі існуючих значень, вони починають розглядати його як живу істоту, яка живе своїм власним життям. Коротше кажучи, прапор стає фетишем і таким чином впливає на поведінку та ментальність людини. Люди добровільно йдуть на смерть або вбивають заради нього” [4, с. 187].

Випадки фетишизації предметів можна побачити як у первісному, так і в сучасному середовищі. У сучасному світі йде процес фетишизації предметів, що забезпечують нам всілякі зручності. Наприклад, засоби зв’язку (мобільний телефон), побутова техніка, засоби пересування (автомобіль) тощо. Деякі з них

з'явилися в нашому побуті зовсім недавно, але встигли перетворитися на символи “повноцінного” життя.

Висновки. Отже, П. Сорокін говорить про соціокультурну реальність, яка складається з трьох компонентів, що залежать один від одного та не можуть самотійно існувати за межами цієї тріади. Особистості, які існують у цій реальності, не лише створюють її, а й самі змінюються під впливом цієї реальності.

Література

1. Сорокін П.А. Человек. Цивилизация. Общество. – М. : Политиздат, 1992. – 543 с.
2. Семенко И.С. Глобализация и культурная динамика: Личность, общество, культура // Полис / Политические Исследования. – 2003. – № 1. – С. 4–22.
3. Михайлова Л.И. Социология культуры : учеб. пособ. – М. : ФАИР-ПРЕСС, 1999. – 232 с.
4. Человек в социокультурной реальности : монография / И.К. Джерелиевская ; Рос. акад. образования, Московский психолого-социальный институт. – М. : МПСИ, 2005. – 317 с.

ТЕРНАВСЬКА Л.М.

ГУМАНІСТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Системи освіти в будь-якій країні покликані сприяти реалізації головних завдань соціально-економічного та культурного розвитку суспільства, тому що саме школи та вищі навчальні заклади готують людину до активної діяльності в різних галузях економічного, культурного, політичного життя цього суспільства. Здатність освітнього закладу гнучко реагувати на запити суспільства та зберігати за цих умов накопичений позитивний досвід набуває великого значення. Жоден ВНЗ не може навчити своїх випускників усього та на всі випадки життя. Але він може й повинен озброїти їх досвідом і методами наукового пізнання для того, щоб вони могли без особливих навантажень і витрат часу засвоювати нову інформацію, поповнювати знання та розширювати власний світогляд. Перше місце тут посідає якісно нова форма набування соціального досвіду – самотійна діяльність майбутнього фахівця.

Мета статті – обґрунтувати стратегічні напрями, принципи організації самотійної роботи суб'єктів.

Зазначимо, що проблема організації самотійної роботи студентів (СРС) не є для педагогіки новою. Зокрема, ще в 1950–1970-х рр. у працях П.Я. Гальперіна, Ш.І. Ганеліна, В.Д. Давидова було розкрито механізми розвитку та виховання самотійності та активності особистості в різних видах діяльності. Зараз в Україні застосовуються різні підходи до підвищення якості підготовки молоді до праці в системі професійної освіти. Проте дуже часто активізація зводиться або до посилення контролю за роботою студентів, або до спроб інтенсифікувати передачу й засвоєння інформації за допомогою інформаційних технологій, організації СРС. Ці підходи не завжди ефективні, оскільки спрямовані на довільне запам'ятовування студентами засвоєних понять і застосування їх з метою закріплення відповідних навичок практичного характеру. При цьому студент повинен зрозуміти, осмислити, утримати в пам'яті знання, щоб на даному або наступному семінарі, практичному занятті, колоквіумі або заліку можна було б відтворити або застосувати їх до вирішення однотипних завдань. Проблема організації СРС на основі гуманістичної педагогіки висвітлюється вкрай рідко.

Визначення стратегічних напрямів розвитку системи освіти турбує всю світову спільноту. У книзі “Школа для XXI століття. Пріоритети реформування осві-